

ఓమ్.

శారదారత్నమాల. ౫

సభారంజనము.



పీఠిక.

జగద్విఖ్యాతుఁడగు శ్రీమదప్పయ్యదీక్షితుని మనుమఁ
డును శివలీలార్ణవ గంగావతరణ నలచరిత్రేత్యాదిశతాధిక
గ్రంథకర్తయు మఖయు శైవదీక్షాపరుఁడును నగు మహాకవి
శ్రీనీలకంఠదీక్షితునిఁ దుదకు విని యైన నెఱుంగని సౌరభాషా
భ్యాసకు లుండరను టతిశయోక్తి కానేరదు. ఆ మహాకవి
ను పితృతత్వత్రయ మను పేరఁ గలివిడంబనము, సభారంజ

వైరాగ్యము నను ద్విశతశ్లోకములను భర్తృహరివలె
వృత్తములలోఁగాక పాఠకమబోధార్థ మనుష్టప్రచందస్సులో
నాతికఠినముగను మృదుమధురముగను రచించి సౌర
భారతి నలంకరింపఁజేసెను. ఒకప్పు డొకమిత్రుఁడు “నీలకంఠ
దీక్షితునిలఘుకావ్యము” లనుగ్రంథ మొందు నాకొసంగి
యుండెను. మిత్రీదత్త మగుపొత్తము నట్లే భాండాగార
మునఁ జేర్చక గ్రంథాదియందే కూర్పఁబడిన కలివిడంబన
శతకమును జదువ మొదలిడితిని. చదువుచున్న కొలఁదియు

శతత్రయంబును దెనిఁగింపవలయు నను నారాట మెక్కుడై

కీ గ్రంథరూపముం దాల్చినది. ఈ శతకత్రయంబును
కటిగఁజేర్చి ముద్రింపించుటయే నా యభిప్రాయ మైనను
గారణాంతరములవలనఁ బ్రత్యేకించి ముద్రించు టావశ్యక
మయ్యె. మహాకవి రసపుష్టియు భావశబలతయు రసీకులు
గించి యానందించెదరుగావుత మని మూలశ్లోకములును

నిందుఁ జేర్పఁబడినవి. రసికుల యానందమే ప్రతిఫలముగాఁగల
నా యీ వ్యవసాయము కొంతవఱకేనియు ఫలవంతమైనచో
నే ధన్యుడను. మహాశవి కాలచరిత్రాదికములను గ్రంథాంత
రమున విఫలముగఁ జర్చింపఁ దలంపుఁగొన్నవాఁడ నగుట
నిపుడు మానితిని.

అనమనమూరు

అగ్రహారం

ఈశ్వర శ్రావణము.

ఇట్లు

బుధవిధేయుఁడు

మక్కపాటి వేంకటరత్నకవి.

ఒక మాట

సికిందరాబాదు వాస్తవ్యులు పరళ స్వభావులు, రసికులు
నగు రాజశ్రీ బచ్చు వీరన్న గారు మాతృభాషాభి
మానులుగావున గిరి ప్రతులకు సరిపడు కాగితముల
నొసంగి యీ కావ్యముద్రణమునకు నాకుఁదోడ్పడిరి.
సరసు లగువీరికిని, వీరి కుటుంబమునకును అరమేశ్వరుఁ
డనారత మాయురారోగ్యభాగ్యము లొసంగి చిరము
రక్షించుగాక.

ఇట్లు
గ్రంథకర్త

మంగళాచరణము

అమృతరుచిరంబు దివ్యగుణాలవాల
వాక్యగర్భిత మఖిలసేవ్యంబు సరల
చంపకామోదభరితంబు శస్త్రసాంద్ర
రామణీయక మీ కృతిన్రజము దిటపు
గనుత మజరామరత కాలకాలుకరుణ.

కృ తి స మ ర్ప ణ ము.

నీలకంఠమహాకవినిర్మితంబు
శ్రీ సభారంజనాఖ్యప్రసిద్ధశతక
రత్నమున కాంధ్ర మిది నాదురచన మెలమి
శివపదాబ్జాతభృంగ మై చెలఁగుగాత.

ప్రార్థన

నీలకంఠమహాకవినిరుపమాన
సత్యభారతి కంజలుల్ సంఘటింతు
నస్మదాననపీఠమం దధివసించి
నవనవోజ్జ్వలవాక్ప్రసూనములు గురియ.

విక్రయమునకు సిద్ధముగనున్న గ్రంథములు.

ద్రావదీమానసంరక్షణము (నాటకము)	రు. 1-0-0
కాశీసారము (శంకరాచార్యకృతికిఁదెనుఁగు)	0-4-0
ఞానచర్య (క్షేమేంద్రకృతికిఁదెనుఁగు)	0-6-0
శివధ్యానసూత్రానిధి	0-4-0

అచ్చగుచున్న గ్రంథములు.

సుభాషితరత్నమాల

వైరాగ్యము

కలివిడంబనము

సుభద్రాకల్యాణము

గంగాలహరి.

మక్కాపాటి వేంకటరత్నకవి

కవితావిలాసము

అనమనమూరు.

(via) ONGOLE.

M. S. M. Ry.

శుద్ధ పత్రము.

పుట	పద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౧౬	౩౨	౧	అమృతాః	అమత్యాః
౩౧	౫౯	౧	దున్నచందు	దున్నచందు
౩౨	౬౩	౧	కప్రసూతే	కప్రసూతే
౪౪	౮౫	౩	దాన్వై	వాన్వై
౫౩	౧౦౩	౩	భూరమణుఁ	భూరమణుఁ
౫౫	౧౦౬	౩	కాంద్ర	కాంధ్ర

స భా ర ం జ న ము.

సభారంజనము.

వడ్డశక్తినిపరిజ్ఞాన
మడ్డతెరివ పడ్డతె
స్తమ్భే శ్చిత్తై) విత్తానైశ్చ
సభాకిమవభాసతే

౨

సన్ని సవకవిధామత్యాక
ససన్తే కేపశ్చితః
ఐసూయేకేనాకేన
కింతేన విషయేణనః.

౩

ఉద్యన్తు శతమాదిత్యాః
ఉద్యన్తు శతమింద్రవః
నవినా విదుషాంవాత్సై
నశ్యత్యాభ్యస్తరంతమః.

౪

బహుభ్యో బహుబోధవ్యః
బహుధా బహువాసరా
బహుకల్పశతస్థాయీ
లబ్ధుం బహువిధంయశః

౫

౧

గీ॥ అఖిలశాస్త్రార్థ నిష్ఠాతు లైన విబుధ
సత్తములచేత నలరారు సభవిధాన
చిత్రిత స్తంభ సువితాన శ్రీవిరాజి
తం బగు సభాతలము శోభితంబు గాదు.

౨

గీ॥ వసుధలో సర్వవిధములవారు గలరు
గాని పండితుఁ డొక్కఁడు గలుగు టరిది
కాన భాస్కరరహితలోకంబుభాతి
కలుగ దేతత్ప్రదేశమునలన ఫలము.

౩

గీ॥ ఇనశతం బొక్కమా టుదయించుగాక
విధుశతం బొక్కటను బ్రభవించుగాక
పండితుని తత్వవాక్పభావత్తిలేక
తఱుగ దణుమాత్ర మేని యాంతరతమస్సు.

౪

గీ॥ జగమునను జరస్థాయి యశంబుఁ గూర్చు
దలంచువాఁడు బహుకాలము తత్పరతను
సత్సమూహంపు శుశ్రూష సలుపవలయు
నెంతయో తెల్వితోఁ జరియింపవలయు.

౩

౫

పాపాణాః సర్వా ఏవైతే
పద్మరాగేషు కో గుణాః
ప్రకాశః కశ్చిదత్రాస్తే
పరత్ర స స విద్యతే.

౬

జాత్యన్ధా జాతిబధిరా
జాతిమూకాశ్చ తే జనాః
సమ్యగారాధితా యైశ్చ
సన్తో విజ్ఞానసింధవః.

౭

అపి మానుష్యకం లభ్యా
భవన్తి జ్ఞానినో న యే
పశుత్వైవ వరం తేషాం
ప్రత్యవాయాప్రవతేనాత్.

౮

కిం పరోక్షం కిమధ్యక్షం
కిం లభ్యం కిం ను చులకభమ్
సర్వామైంద్రియికం వస్తు
సర్వాం కరగతం సతామ్.

౯

౫

గీ॥ సర్వ మారయఁ బాపాణజాతియె కద
వనజరాగంబునం దేమిగొనము కలదు?
అన్యపాపాణనిచయంబునందు లేని
హృద్యతమ మైన జేజ మొం డెసఁగుదాన.

౬

గీ॥ అమితవిజ్ఞానసింధువు వైన బుధుల
దెలిసి వారి నా రాధింపఁ దలఁప రెవరు
వారె నూ జనుపాంధులు వారెజన్మ
బధిరులును పుట్టుమూఁగలు వారె ధరణి.

౭

గీ॥ ధరణి నెవ్వఁడు మాన షత్వమును గనియు
జ్ఞానసము పార్జన్య నైకయత్నమున మనఁదో
వానికన్నను బశుతయే వరము తలఁప
బ్రిత్యవాయూఁ ప్రివ ర్తనత్వంబు చేత.

౮

క॥ ఇది సులభం బిది దుర్లభ
మిది యధ్యక్షంబు మఱియు నిది కాదనిలే
దెది యైందియికంబగున
య్యది యెల్లను బండితునకు హస్తగతం బా.

౫

తత్రతత్రస్థితైర్జాన
కర్ణైరివవిగ్రహః
విద్వద్భ్యః శోభితేదేశ
స్వైర్విహీనస్వమంగళః

౧౦

సావరా జ్జమా మత్యా
శ్రాహ్మణా మునయః సురాః
శివ ఇత్యప్యమీ భేదా
శ్చిదుత్కషానిబన్ధనాః.

౧౧

విద్యుజ్జలధరో వృష్టి
శ్చంద్రాకో సాగరా ఇతి
సర్వమద్భుతమజ్ఞానాం
జానతాం తు న కించన.

౧౨

అమలీమసమచ్ఛద్ర
మక్రేయమతిసుందరమ్
లజేయమప్రతిగ్రహ
మహిమాజ్ఞానం మహాధనమ్.

౯

గీ॥ అచ్చటచ్చటజ్ఞానేంద్రియములు గలుగు
విగ్రహము శోభిలెడునట్లు విబుధజనము
లటనటఁ జెలంగు జేశ మత్యంతి మలరు
లాతిదేశ మమంగళాస్వీత మగును.

౧౦

గీ॥ సావరములును జరములు జనులు జగతి
సూరులు ఋషులును దీవిజులు పురహరుండు
ననిడుభేదము చిత్పభావాతిశయతఁ
గలిగినదిగాని వేటొండు గాదుసుమ్ము.

౧౧

గీ॥ చంచలలును సూర్యుండును జుందుఁ డబ్ది
జలధరాసారములు మూఢజనుల కద్భు
తమును గూర్చెడుగాని సుంతయును బ్రాజ్ఞ
జనులకు వికారమును గూర్పఁజాలవెపుడు.

౧౨

గీ॥ కరము సుందర మప్రితిగ్రాహ్యమల
మొరుల కీరాని దెప్పు డెవ్వరికి నేని
విక్రయింపగ రానిది విగతదోష
మరయ విజ్ఞాన మనెడు మహాధనమ్ము.

౧౩

సందభశక్తి హీన నాం
శబ్దాభ్యాసో వృథాశ్రమః
ముగ్ధాని లబ్ధ్వా పుష్పాణి
ముడ్డతః కింకరిష్యతి?

౧౪

శాస్త్రేషు దుగ్రహాహూః పృథః
స్వదతే కవిసూక్తిషు
దృశ్యం కరగతం రత్నం
దారుణం ఫణిమూఢాని

౧౫

అంజన్యో వ్యవహారాణా
మాజ్ఞానం పరమంధియామ్
స్వాతంత్ర్యమపి తస్త్రేషు
సూతే కావ్యపరిశ్రమః

౧౬

పాహిత్యవిద్యాహీనానాం
సర్వాశాస్త్రవిదామపి
సమాజం పరిశ్రేష్ఠి
సమజం బుద్ధిశాలినః

౧౩

గీ॥ సరససదర్శహీనుల శబ్దసీవ
సంతతంబును నిష్ప్రియోజనముసుమ్ము
ధారణార్హులు మనోజ్ఞసారథింబు
లలరుదండలు వట్టినన్యాసీ కేల?

౧౪

గీ॥ అరయశాస్త్రాళి దుగ్రాహ్య మైనవిషయ
మెలమి గవిసూక్తి నాస్వాదలలిత మగును.
ఫణిఫణాగ్రస్థితంబు భీషదముగాని
కరమునందున్న మణి మనోహరముగాడె?

౧౫

క॥ మనుజునకు బుద్ధిసూక్ష్మత
యును వ్యవహారమున నేర్పు యోజనముల నె
క్కిను స్వాతంత్ర్యము నలవడు
ననయము సత్కావ్యసమ్యగభ్యాసమునక.

౧౬

గీ॥ ఇతరశాస్త్రంబు లఖలంబు నెఱిగికొన్న
యేని సాహిత్యవిద్యావిహీన మైన
యా సమాజము సమజమ ట్లాత్త నెంత
రసయమును శేముషీధను లైన వారు.

అశిక్షితానాం కావ్యేషు
శాస్త్రాభ్యాసా నిరర్థకః
కిమస్త్వనుపనీతస్య
వాజపేయూదిభిమత్క్షుః

అన్ధా విద్వజ్జనైహీనా
మూకా కవిభిర్ఘ్రితా
బధిరా గాయకైహీనా
సభా భవతి భూభృతామ్.

సాహిత్యాదపి శాస్త్రాణి
విశిష్టానీతి చేన్మతిః
తతోఽపి నేదాధ్యయనం
తతోఽపి శివకీర్తనమ్

సస్త్వశ్వాః సస్తు మాతృజ్ఞాః
సస్తు యోధాః సహస్రశః
నారేంద్రాణాం విశేషేణ
స వినా కవినా యశః

౧౭

గీ॥ కావ్యముల శిక్షితాత్ముడు గాని నాని
కఖలశాస్త్రాభ్యసనము నిరర్థకంబు
వాజపేయాదిమఖములవలన నేమి
యనువుపడఁగల దనుపసీతునకు జూడ.

౧౮

గీ॥ వసుమతీపాలకుని సభాభవనసీమ
కవివరేణ్యులులేక మూఁగయును గాయ
కాగ్రణులులేక బధిరంబు నఖలశాస్త్ర
విదులు వెలిగఁగ నంధ మై వెలయు నకట

౧౯

గీ॥ జగతి సాహిత్యమునకంటె శాస్త్రచయము
సరసనీతిదమంచు నెంచంగ నైన
నంతకంటెను వేదాధ్యయనము వరము
దానికన్నగిరీశకీర్తనము ఘనము

౨౦

క॥ వేలకొలంది గజంబులు
వేలు తురంగములు మఱియు వేలు భటులు భూ
పాలునకుఁ గలిగె నేనియుఁ
బోలఁగ కవిలేక కీర్తిపానఁగ దెవుడునే.

౨౧

౨౦

కాణాః కమలపత్యాః
కదయాః కల్పశాఖినః
కాతరా విక్రమాదిత్యాః
కవిదృగ్గోచరం గతాః

౨౧

పారదేశ్యం వృథాదాస్యం
పంచానామేకదారతా
పాండవనామభూత్కిత్యై
పాహశర్యకవేగిరా.

౨౩

జానాతే యన్న చంద్రాకా
జానతే యన్న యోగినః
జానీతే యన్న భగోఽపి
తజ్జానాతి కవిః స్వయమ్

౨౪

సవాసామపి విద్యానాం
సాహిత్యం హి కవేః పరమ్
సాధారణ్యేఽపి యత్యైవ
సారస్వతపదం ధృవమ్.

౨౫

౨౦

గీ॥ సత్కవీంద్రుని దృష్టిప్రసార మెనసి
విక్రమాశ్చ్యుఁ డయ్యెడుం బిరికిపంద
అమరపాదప మగును బృథ్వాగ్రసరుఁడు
పుండరీకాక్షుఁ డయ్యెడుం బుట్టుగ్రుడ్డి.

౨౧

గీ॥ పాండవుల కేకదారత్వపారదేశ్య
దాన్యము లమేయనిందాస్పదములె యైన
వ్యాసకవిరాజసిద్ధవాక్యములవలన
ననితరోదాత్తకే రిసాధనము లయ్యె.

౨౩

గీ॥ సూర్యచంద్రులెద్దానిని జూడలేరొ
పరమయోగీంద్రులెద్దాని నరయలేరొ
ఎట్టిదాని సర్వజ్ఞుఁడు నెఱుంగలేఁడొ
అట్టిదానిని సుకవి తా నరయఁగలఁడు.

౨౪

గీ॥ ఎల్లవిద్యలయందు సాహిత్యమొకఁ డె
ప్రాణపద మైనయది కవివరుల కవని
పదము “సారస్వతం” బొకపాటి యైన
నెల్లయందునఁ ధృవము సాహిత్యమందగు॥

—౨౫

నామరూపాత్మకం విశ్వం
దృశ్యతే యదిదం ద్విధా
తత్త్వాద్యస్య కవివేదా
ద్వితీయస్య చతుర్ముఖః

—౨౬

నాదాతవ్యం న నాతవ్యం
న కర్తవ్యం చ కించన
సాస్తవ్యమేకం ప్రయోక్తవ్యం
సవకం తస్య వశే జగత్.

—౨౭

అగ్నిష్టోమే కిముక్త్యే కిం
కిమూశ్యే కిం రథస్తరే
స్తుతిరిత్యేవ హృష్యన్తి
సవక్షా లపి దేవతాః

—౨౮

న జాతిరూపకమాణి
దృశ్యస్తే మృదుభాషిణి
సక్షిణో మలినాస్తత్ర
పరబ్రహ్మ నిదశశమ్.

౧౪

౨౫

గీ॥ నృశ్య మగు విశ్వ మఖిలంబు ద్వివిధ మగుచు
నలరుచుండెడు నామరూపాత్మకముగ
దాన నాన్యంబునకును సత్కవి ద్వితీయ
మునకుఁ దలపోయఁ బర మేష్ఠియును బ్రణేత.

౨౬

గీ॥ ఈయ నక్కటలేదు గృహిష్ఠులకు
నదియులే దేమి నేయ వేసేదోయు లేదు
సాంత్యనోక్తులు బల్కిననోకులు లోక
మఖిల మాజ్ఞానువర్తియౌ నహంహంబు

౨౭

క॥ ఇల నన్నిప్తోమోక్ష
బులనాన్యరథంతరములకున్ శత్రునదేమియై
లలి నాత్మస్తవ మనియే
యలరుట సర్వజ్ఞు లయ్య నమరవరేణ్యులే .

౨౮

గీ॥ జాతిరూపక్రియాదు లెఁచకయ మధుర
భాషణునిఁ గూర్చి జగము సంతోష మొందు
బక్షిగణమున మలిన మౌ పరభృతంబె
దాని కరయంగ ప్రబలనిదర్శనంబు.

౨౯

౨౯

జిఘాంసంతోఽపి పశవో
రుదంతోఽపి స్తనంధయాః
ఘ్నంతోఽపి రిపవో యుద్ధే
వశమాయాన్తి సా స్వతః.

౩౦

అధఃపీనోఽపి మధురః
శబ్దో లోకప్రియంకరః
వీణావేణుమృదంగాదీ
వ్యత్రోదాహరణాని నః

౩౧

దాతుః ప్రతిగృహీతుశ్చ
యా మాస్తాపుత్రరాధరా
తయోరప్యోత్తరాధయం
తాభ్యామేవోపవద్యతే.

౩౨

అమృతాః సన్తు మత్యాః హ
చేతనాః సస్త్వచేతనాః
దానమేవ పురస్కృత్య
స్తూయంతే భువనస్త్రిభిః.

౧౬

-౨౯

గీ॥ తననజంపంగవచ్చు శాత్రునఁడె యైన
మ్రొంగఁబైబడియెడు పుండరీక మైన
పోరువెట్టెను చిన్నారబుడుతఁడైనఁ
బరమశాంతివహించు సాంత్యనముచేత.

30

గీ॥ అర్థసందర్భవిరహిత మైనయేని
మధురశబ్దము లోక సమ్మదకరఁబు
వేణువీణామృదఁగాదివివిధవాద్య
నిస్వనంబులె తలఁప దానికిని సాక్షి.

31

గీ॥ తనర నిచ్చెడు మఱిఁ బుచ్చికొనెనువారి
యత్తరాధర మగు కరయుగ్మకంబె
తలఁపఁగా వారి యాత్తరాధర్యభావ
ములను విశదీకరింప నెప్పుడును జాలు.

32

క॥ సుర లైన సరులె యైనను
స్థిరచరముల నేది యైనఁ జింతింపంగా
వరదానపురస్కృతి మై
కరము సుతింగ నెడు ముజ్జగంబులచేత.

౩౩

దేయద్రవ్యమియత్తా వా
దానోత్కృష్టేన కారణమ్
కిం త్వవచ్ఛేదరాహిత్యం
ధనదాఽబుడయోరివ.

34

దదాతిరాదదాతిశ్చ
ద్వావేతౌ పరమాద్భుతౌ
యయోః స్వామ్యం చ దాస్యం చ
లీలామాత్రవిజృంభితమ్.

35

దోషా అపి గుణాయస్తే
దాతారం సముపాశ్రితాః
కాలిమానం కిలాలక్ష్య
నీలమేఘ ఇతి స్తుతిః.

36

కిం దాతురఖిలైర్దోకైః
కిం లుబ్ధస్యాఖిలైర్గుణైః
న లోభాదధికో దోషో
న దానాదధికో గుణః.

33

క॥ ధన మీఁదగ్గది తలఁచక
 ధనపడిమితి దానసారతకు హేతువుగా
 దనయం బిఁక నే మనఁగా
 ధనదునివలె నబ్దమట్లు తగ నిచ్చుటయే.

3౪

గీ॥ స్వామ్యదాస్యంబు లవని నెవ్వని వైన
 చిత్త్రీలీలావిలాసవిజృంభితములొ
 అట్టి దానంబు స్వీకార మనెడు రెండు
 నహహ పడికింపఁగాఁ బరమాద్భుతములు.

35

గీ॥ అవగుణము లేని దాతసమాశ్రియమున
 మహితగుణపుంజ మగుచు నిమ్మహిఁ దనర్చు
 నంబుదాలంబకాళిమ నార్యజనులు
 నీలవర్ణం బటంచు వర్ణింతుగాదె.

3౬

గీ॥ ఎన్ని సుగుణాలు లోభియందున్న నేమి
 యెన్ని దుర్గుణములు దాత కున్న నేమి
 పరమదోషంబు లేదు లౌభ్యమునకన్న
 దానమునకన్న గుణము నిద్ధరణి లేదు.

అధాః సాధారణా ఏవ
విముజ్యస్తే స్వభావతః
మమతాం త్యజ్యతాం తేషు
నుమాదుత్పద్యతే యశః.

3౮

మృతోఽప్యథాం న మోక్ష్యామి
బద్ధ్వా నేష్యామి మూఢాని
ఇతి చేత్సుదృఢోలోభః
పాతే దేయమశజ్జితమ్.

3౯

పప్లిదేశాన్తరే లభ్యా
శతం దత్వాత్రై నైగమే
పాతే త్వేకమిహాత్సృజ్య
పరత్రానన్తమాప్యతే.

౪౦

కో దత్తే శ ఇవాదత్తే
స్వాదృష్టం స్వేన భుజ్యతే
నిభేదమాత్రే నాత్మత్వే
కైశ్యనే శృణాః కియత్.

౨౦

32

గీ॥ ఒక్కయెడనుండి ధనము వేల్చొండకడకుఁ
దఱలుచుండుట సర్వసాధారణంబు
దానిపైని మమత్వంబు మాన నైనఁ
గలిగెడు దిగంతవిశ్రాంతలలితకీర్తి.

3౩

గీ॥ బొక్కసము నెత్తికైగొంచుఁ బోదుగాని
చావ నైనను నే విడఁజాల ననెడు
గట్టిలోభంబె కల దేని కలధనమ్ము
పాత్రులకు నిమ్ము సందేహపడక వేగ.

3౪

గీ॥ వృద్ధికరునకు నిచట వేయింటి నిచ్చి
యలువదిటిఁ బొందఁజగును దేశాంతరమున
నిచట యోగ్యున కొకరూప్య మీయఁ బరము
సం దనంతముగాఁ బొంద నగునుసూపె.

౪౦

ఉ. హెచ్చొ లవంబొ యెవ్వనియదృష్టము వాఁడు భుజిం
చుగా కెవం ♦ డిచ్చెడువాఁడు కైకొనున దెవ్వఁడు బుద్ధివిభేద
మాత్ర మై ♦ వచ్చిన దాశ్చతాగరిమఁ బాయచి కష్టపుఁ
బాటు నూనెడుం ♦ జచ్చినకట్టెవోలె విరసఁబుగ లుబుఁ
డదేమి చిత్రమో.

౨౧

౪౦

స్వాశస్త్ర్యం యది చోరేషు
భోక్తృత్వం యది బన్ధుషు
నిష్కషేక తు భ్రమః స్వామ్యం
తత్త్వక్వా లభ్యతాం యశః.

౪౧

న సైధ్యేణ వినా లక్ష్మీ
న శౌయేణ వినా జయః
న జ్ఞానేన వినా మోక్షో
న దానేన వినా యశః.

౪౩

స్వకీయాన్భజతే మత్స్యః
స్వాపత్యాని ఫణాధరాః
బలాబలవ్యవస్థేయం
బలిన స్వకుతోభయాః.

౪౪

గురుం హత్వా దివం యాతి
తృణం ఛిత్వా పతత్యధః
బలినాం దుఃఖాలానాం చ
శ్రుతయోఽపి ద్విధా స్థితాః.

౧౧౧

౪౧

గీ॥ తలఁప వోరులకును స్వతంత్రుంబు కలదు
కలదు భోక్తృత్వ మల బంధుగణములకును
స్వామ్యమునయందు నిశ్చయత్వంబు భ్రాంతి
దాని విడ నైనఁ గలుగు నుద్దండకీర్తి.

౪౨

గీ॥ కలిమి పొసఁగదు ధైర్యసంకలనలేక
జయము కలుగదు శౌర్యవిస్తరతలేక
మోక్ష మబ్బదు జ్ఞానసంపూర్ణలేక
యశము సమకూర దురువదాన్యతయెలేక.

౪౩

గీ॥ మీనములు పెద్దయవి చిన్నవాని మ్రింగు
సంతతిని మ్రింగెడును బిలేశయగణంబు
ధారణి బలాబలవ్యవస్థయన నిదియె
బలముకలవాని కెందును భయములేదు.

౪౪

గీ॥ చెందుచున్నాఁడు దివము దేశికనిహంత
యెనయుచున్నాఁడు సరకము దృఢనిహంత
వేదజాలము సైతము ద్వివిధ మగుచు
వెలయు బలియురఁగూర్చి దుర్బలులఁగూర్చి.

౨౩

బాధకా అపి లోకానాం
బలినో బిభ్యతి స్వయమ్
సవణం బలవతాం పథ్యం
భిషగ్భిరభిషేయతే.

౪౬

బలినో బలినః స్నిహ్య
న్యబలం తు నిగృహ్యతే
దావం దీపయతే చద్దో
దీపం వ్యాసాన్తి మారుతః.

౪౭

శుభప్రాగ్భలభాపి
లక్ష్మీః శౌయణవివరితా
శోకేన దహ్యమానాస్తే
షణ్డే కులవధూగివ.

౪౮

సవణత్ర లాల్యతే శూరో
భీరుః సవణత్ర హస్యతే
పచ్యంతే కేవలా మేషాః
పూజ్యంతే యద్ధదుర్మదాః.

౪౯

౪౫

గీ॥ భువన బాధాకరమ్ము లైనవియుగూడ
బలియురసుగూర్చి స్వయముగా భయముజెందు
గాననే పల్కుదురు భిషగ్వరులు సైత
మన్నియు బలాధికులకుఁ బధ్యంబు లనుచు.

౪౬

కం॥ బలియుండు బలియునితో నె
చ్చెలి యగు బలహీను దుగ్గించుఁ జింతింప మహా
బలుండు దవాగ్నిని రేచును
వలఁగొని దీపమ్ము నార్పివైచెడు నకటా.

౪౭

గీ॥ ప్రస్ఫుటోదాత్తవిక్రమరహిత యగుచు
లక్ష్మి భాగ్యానుసారత లబ్ధ యైన
వగపుచే సంతతము గృశత్వమున సమయు
జగతి పంశాధముని కులసతియువోలె.

౪౮

గీ॥ సంస్తుతుం డగు సర్వత్ర శౌర్యశాలి
పంద యెల్లెడలను జంపఁబడుచు నుండు
నన్నియెడలఁ బచ్యము కేవలాజగణము
పూజ్యములు యుద్ధదుర్మదములు దలంప

౨౫

భాయాఁయాః సుందర స్మిన్హి
వేశ్యాయాః సుందరో ధన్
శ్రీదేవ్యాః సుందర స్మూరో
భారత్యాః సుందర స్సుఫిః.

౫౦

న శౌయఁ మిత్తేవ
స్తూయతే బుద్ధశాలిభిః
కిన్తు నీత్యా సమాశ్లిప్తం
వాఙ్మిత్వ మివ మేధయా.

౫౧

శౌయేణ లోకసేవ్యత్వం
శౌయేణ క్షితిపాలతా
శౌయేణ లభ్యః స్వగోఽపి
శౌయఁ కస్య న సాధనమ్

౫౨

సమరేషు సరేంద్రాణాం
సవనేషు ద్విజన్మనామ్
ప్రతికర్మసు నాకీణాం
శౌయఁ భవతి భూషణమ్.

౪౯

క॥ ధనికండు పడవుందొయ్యలి
 కిని శూరవండు లక్ష్మికిని ధీనిధి వా
 గ్వసితామణికిని బ్రహ్మభా
 వనుఁ డర్థాంగికిని దూపవంతులు తలఁపక.

౫౦

గీ॥ అచితమనోజ్ఞవాచాలతాభియుక్త
 శేముషినిబలె నీతిసంస్థిప్త మైస
 శౌర్యుని మిక్కుటముగఁ బ్రశంసనేతు
 రధిగతఖిలవిద్యారహస్యఘనులు

౫౧

గీ॥ అఖిలజనపూజ్యుఁ డగును శౌర్యబుచ్చేత
 భువనపాలకుఁ డగు శౌర్యముననుజేసి
 స్వర్ణభోగము లభియించు శౌర్యయుక్తి
 సాధనముగాదు దేనికి శౌర్య మవని?

౫౨

క॥ పాఠులకు మఖములను భూ
 దారులకు స్సమరములను దరుణులకు నలం
 కారములయందు శౌర్యం
 బారయ వెలలేని భూష యగుదున్న దిలక.

౫౩

శౌయే తుల్యే కథం వృత్తం
స్వామీ దాస ఇతి ద్విధా
అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం
నీతిరి త్యజధాయతామ్.

౫౪

న జయాయ స్వతః శౌయే
కిన్తు నీత్యో పబృంహితమ్
ప్రయత్నం హి జయత్యస్త్రా
ప్రయోక్తా న స్వతః క్వచిత్.

౫౫

ఇద మేవ పరం శౌయే
ఉపాయే ప్రీతి రన్విశ్మయే
ఇద మేవ పరం మాఖ్యే
ఉపాయే ప్రీతి రుద్భిషత్.

౫౬

పరాక్రమంతే యుద్ధేషు
సమ మేవోధయే భటాః
విజయస్తేఽప్యపాయజా
విజేయస్తే తదుద్భుతాః.

౨౩

గీ॥ శౌర్య మభయత్ర తుల్య మై సాగుచుండ
స్వామియును దాసుఁ డనుభేద మేమి కలదు?
అన్వయవ్యతిరేకము ననుసరించి
కలిగె నీభేద మన్యమగాదునుమ్మా.

౨౪

గీ॥ అధికనీతిసమర్పిత మగుచుగాక
శౌర్యము తనంత నెప్పుడే జయముఁ గొనదు
అస్త్రవిదుచేఁ బ్రయోశింప నగుచుఁగాక
యస్త్రము తనంత సలుపునే యరివధమ్మ?

౨౫

గీ॥ సామదానభేదోపాయసహిత మైన
యదియె విలసిల్లుఁ బరమశౌర్యం బనంగ
నా యుపాయత్రయోర్ఘ్నితం బైన యదియె
పరమమౌర్ఖ్యంబునా నెన్నఁబడు ధరిత్రి.

౨౬

కం॥ ఇరువాగుభటులు ననిలో
నరిగాఁ జూపుదురు శౌర్యపారం బైనకా
వరియించు జయ ముపాయ
సిరులను దెలు నోటుపాటు చేరిభజించుకా.

౫౭

కిం శాస్త్రో బహుధా భృశైః
కిం చాతుయేణ కిం ధియా
కిం శౌయేణా నివాయేణ
లలాటే చే స్మ లిఖ్యతే.

౫౮

ఘటమానాః కుటుంభేషు
దదతీతి విషశ్చితః
మాఢేషు మతే లక్ష్మీః
అహూ దిప్తస్య చేష్టితమ్.

౫౯

తుల్యం కషణ్తి పృథివీం
తుల్యం శాస్త్రాణ్య ధీయతే
ఉన్నజ్జన్తి నిమజ్జన్తి
దైవస్యై కస్య చేష్టయా.

౬౦

లుభ్యన్తి వితరన్తోపి
కుప్యన్తి సరళాః పి
ముహ్యన్తి మతిమన్తోపి
భోక్తు భాగ్యవిపయాయాత్.

౫౭

మ॥ అనివార్యం బగు శౌర్య మేమిఫల మీయంకాలు
చాతుర్య మే ♦ మొసరించుకొ ధిషణాబలంబు నేది
నేయుక సర్వధాభ్యస్తముల్ ♦ ఘనశాస్త్రప్రచ
యంబు లెద్ది పొనరంగాజేయు ఫలంబునకొ ♦ వన.
జాతప్రభవుం డెదేని లిఖియింపంగానిచో లేశముకొ

౫౮

గీ॥ పండితాగ్రేసరులు కుటుంబములయందు
గూడికొని యుండి యైన మిక్కుటముగాఁగ
నిచ్చుచున్నార లని రమియించు చుండు
సిరి జడులయందుఁ గాలదుచ్చేష్ట నకట.

౫౯

గీ॥ తుల్యముగ కష్టపడి భూమి దున్నచందు
సమముగా నభ్యసించు శాస్త్రముల నైన
కొండలు మునుగుచున్నారు కొందఱు
దేలుచున్నారు నిజనిజాదృష్టవశేత.

౬౦

గీ॥ భోక్తృభాగ్యవివర్యయంబుననుజేసి
లోభి యయ్యెడు దానశీలుఁడు దలంప
సాగ్రి హూదగుఁ డయ్యెడు శాంతమూర్తి
ప్రాజ్ఞశేఖరుఁడును భిన్నభావ మూను

౩౧

౬౧

అధీయ తే విజానన్తి
విగజ్యన్తి ముహుశుకపాః
నాత్యన్తాయ నివతన్తే
న రా వైషమ్యతో విధేః.

౬౨

దోహదై రాలవాలై శ్చ
కియ ద్వృక్షా నుపాస్మహే
తే తు కాలం ప్రతిక్షన్తే
ఫలపుష్పసమాగమే.

౬౩

క. ప్రసూతే పురోవాతం
కః ప్రేరయతి వారిదమ్
ప్రాప్తే తు శ్రావణే మాసి
భసత్యే కార్ణవం జగత్.

౬౪

కాలః కరోతి కాయాణి
కాల ఏవ నిహన్తిచ
కరోమీతి విహన్మీతి
మూఘో ముశ్యతి కేవలమ్.

౩.౨

౬౧

గీ॥ విషయసంగ్రహమును శాస్త్రవేదు లగుచు
బదపదమున పిరక్తి నూ నెదరుగాని
కలుషమతి దైవదుర్విపాకమున నరులు
పూనఁబోవరు కట తీవ్రమోక్షవాంఛ.

౬౨

గీ॥ దోహదములుఘటించి పాదులనుజేసి
చెట్ల నెన్నింటి నిట్లు పాసింపవచ్చు
నవియునుకా ఫలపుష్పసమాగమమున
నెంతయును గాలమున కెదురెదురె సూచు.

౬౩

గీ॥ పూర్వవాతంబు నెవ్వఁడు పొడమఁజేసె
జలధరంబుల నెవఁడు ప్రోత్సహపఱిచె
శ్రావణము వచ్చినంతన సకలజగము
నగుచు నున్నది యేకజలార్ణవంబు

౬౪

గీ॥ కాలమే సర్వకార్యసంఘటన సేయు
కాలమే సర్వకార్యవిఘ్నత ఘటించు
సిది యెఱుంగలేక మూఢుఁ డియ్యది ఘటించి
తిదిచెటిచి తంచు మనమున నెఱచుచుండు

౬౫

అపి కాలస్య చుః కాలః
సోఽపి కాల మపేక్షతే
కతుః ० జగన్తిహతుః ० వా
కాలస్తే స జగత్ప్రభుః

౬౬

కాలః సదాగతి రపి
స్థాయీ వ పరిచేష్టతే
చక్రమారుతవద్విశ్వ
మధరోత్తరయ స్త్వణాత్

౬౭

కాల శ్చాలయతి ప్రియః
పణ్డితా న్నామరా నపి
తంచే చ్చికిషసి వశే
తితిత్తైవ మహావధమ్

౬౮

రన్ధ్రేషు ప్రహరిష్యంతః
కతి తామాదయోఽరయః
క్షణా న్నశ్యతి లోకోఽయం
క్షమా చేన్న నియచ్ఛతి

౬౫

గీ॥ కాలునకుఁ గాలుఁ డగు మహాకాలుఁ డేని
భువననిర్మాణ సంహారముల నొనర్ప
సతము కాలనిరీక్షణ నలుపుచుండుఁ
గావునను కాల యొకఁడే లోకము నియంత

౬౬

గీ॥ చండమారుత మీ వ్రపంచంబు నెల్ల
చిటికెలోపల తలక్రిందు నేయనట్లు
కాల మరయ సదాగతి కలది యయ్యు
నుస్థిరం బైనదాని మచ్చుగ నె తోచు

౬౭

కం॥ కాలమె పండితులను మూ
ర్ఖుల జలియింపఁజేయు ననవరతం బా
కాలమును వశముపఱుపం
జాలిన దివ్యావధంబు క్షమ యొకఁడే సుమీ

౬౮

గీ॥ ఓర్పై నియమింపకున్నచో నొక్కచిటికె
లోపల నశింపకుండునే లోక మెల్ల
రంధ్రములు దోచుచోఁ బ్రహరణమునేయు
ప్రబలకామాదిశత్రువర్గంబుచేత

౩౫

అపకారపరాణా మ
 వ్యవకువన్తి సాధవః
 చిన్దన్త మపి వృక్ష స్స్వ
 చ్ఛాయయా కం న రక్షతి.

౭౦

సృవత్యేవ సదా జ్ఞానం
 సృవత్యేవ సదా తపః
 చిద్రం చిన్త మనుప్రాప్య
 న చే చ్ఛాదయతి క్షమా.

౭౧

క్షమాం రక్షన్తి యే యత్నా
 తక్షమాం రక్షన్తి తే చిరమ్
 క్షమాన్తే నిభృతా యేషు
 క్షమాన్తే సర్వకర్మసు.

౭౨

మూఖాః శమయితుం దుఃఖం
 సంరమ్భన్తే తతస్తతః
 క్షమయైవ సిగృహ్మన్తి
 ధీరాః సంరమ్భవజ్జితాః.

౭౩

గీ॥ శిష్టు లగువారి కెక్కు చేసినను మఱల
చేయ రవకృతి లగ్న చేసెదరుగాని
పాదపము తన్న నటికెడు వాని కైనఁ
జల్లదన మీయ దే నిజచ్ఛాయచేత.

౭౦

గీ॥ కేవలంబుగ నో ర్పడ్డగింపకున్న
మహితవిజ్ఞానమును వినిర్మలతనము
జాతిపోవుచు నుండెడు సంతతంబు
సమయమును వేచియున్న రఁధ్రములు బొంది.

౭౧

గీ॥ సతత మెవరు క్షమారక్ష సలుపుచుండు
సతము వారె క్షమారక్ష సలుప నగుదు
రనయ మెవరు నిభృతక్షము లరయ వారె
సర్వకార్యక్షముల్ బ్రపంచమునయందు.

౭౨

గీ॥ పైకొనిన దుఃఖభరమును బాపికొనఁగ
మూర్ఖు లెంతయొ సంరంభమును బొనర్తు
ధీరవర్ష లోర్పుమై దుఃఖభార మెల్ల
పైచెదరు తొట్టుచాటు లేశంబుఁ గనక.

౭౩

ఆకాల్యా దానిశీధాశ్చ
కుత్యథం వ్యాపియామహే
స చ నివృణుమో జాతు
శాస్తా స్తు సుఖ మానతే.

౭౪

నాయస్య ని శరీరాణి
స దైన్య మవబుధ్యతే
సంభవత్యపి చానన్దః
శాన్తి మధ్యస్య తాం సతామ్

౭౫

ప్రసీద త్య పరిస్వన్తి
పయః కలుషితం యథా
తథా శాస్త మపి స్వాంతం
ప్రసీదతి శనైఃశనైః

౭౬

యత్నేన మహతా లభ్యా
దాసా ద్విత్వా సుఖాయ నః
శాన్తస్య కాలాదృష్టాద్యాః
శతం భృత్యా అవేతనాః.

౩౮

23

ఉ॥ జేనెమ సొట్టకొసమయి చిత్తమునం దలపోసి రేఁ
బవ ♦ స్థూనినరక్తి నెద్దియెదియో ఘటించుచు
నున్న మాకు నుం ♦ తేనియు సౌఖ్య మబ్బ దదియేమి
పురాకృతమో ప్రశాంతు లా ♦ మానిను లూరకే
సుఖసమగ్రత శోభిలుచుండు నిత్యము॥

24

గీ॥ శాస్త్రుపాసకు లైనట్టి సజ్జనులకు
దీనభావమా నుంతేనిఁ దెలియఁబడదు
లేశమేని శరీరముల్ క్లేశపడవు
ఘనత రానందసుఖసమగ్రతయు గలుగు.

25

గీ॥ కలుషితము లైన జలములు కదపకునికిఁ
దేటికొనియెడునట్టు లుద్రిక్తకామ
కలుషితం బగుచిత్తంబు కలఁగఁదేటి
శుద్ధిబొందెడు శాంతివిస్ఫూర్తి నెనసి.

26

గీ॥ అధికయత్నాన నాత్మసౌఖ్యంబుకొఱకు
దాసు లొకరిద్దఱు లభింపఁగినవారు
కాలభాగ్యాదిభృత్యవర్గము శతంబు
శాంతుఁ డగువానిఁ గొల్చు విచ్ఛలు తనంత.

38

అపి మృద్వాన్య గిరా లభ్యః
సదా జాగత్వై తద్వితః
నాస్తి ధర్మసమో భృత్యః
కించి దుక్తస్తు ధావతి.

2౮

అధేనో పాజ్యై తే ధర్మో-
ధర్మేణా ధే ఉపాజ్యై తే
అన్యోన్యాశ్రయణౌ హ్యేత
దుభయోత్పత్తినాథనమ్.

౨౯

విపశిః పుణ్యతీర్థాని
విక్రేతార స్త్వకించనా
తృణేనాప్యస్తతోధర్మః
పపాను క్రియ తే మహాసే.

౩౦

చులుకోదకమాత్రేణ
ధాన్యముష్టివ్యయేనచ
మరుభూమిషు దుభిక్షే
ధర్మసన్యం మహాఫలమ్.

౩౧

22

గీ॥ లలితపుం బల్కుబడిచేత లభ్యపడును
జాగరతఁ గూనియుండు నిశ్చలత నెపుడు
జెచ్చెఱుం బర్వులెత్తును జెప్పినంత
వసుధ ధర్మంబుసాటి సేవకుఁడు లేడు.

23

గీ॥ ధర్మము గడింపవచ్చును ధనముచేత
ధనము గూర్పంగ నగు ధర్మముననుజేసి
అనయ మీదృశము పరస్పరాశ్రయంచె
జగతి నేతద్వయోత్పత్తిసాధనంబు.

24

గీ॥ అంగడులు పుణ్యతీర్థమ్ము లమ్మువార
తార! పేదలు తృణముచే నైన యేనిఁ
బర్వదినములలో నిరుపద్రావముగ
కోటిధర్మంబు నార్జించుకొనఁగవచ్చు.

25

కం॥ వ్రడిసెడు జల మొసఁగిననుకొ
బిడికెడు ధాన్యంబు వెచ్చపెట్టిన సుఫలం
బిడు ధర్మసస్య మెలమిం
గడువడి మరుభూమి నైనఁ గలుపున నైనకొ.

26

ధర్మో నమఃసఖః కాలే
గురు స్తత్సోపదేశనే
భటః సంగరరక్షేషు
సచివోఽధానమాజనే.

భువి వృక్షా దివి చ్ఛాయా
భువి కూపో జలం దివి
భువి యద్భ్రహ్మతే విప్రే
దివి తద్దీయతే సురైః.

శదశీకన్దవ ద్ధర్మో
న రో హతి బహిరగతః
ఛాదితస్తు ఫలం చారు
సూతే పనసయూలవత్.

దుఃఖేనో పాజ్యతే ధర్మః
సుఖేన తు వినశ్యతి
కృచ్ఛ్రలబ్ధ మముం త్రాతుం
నేచ్ఛన్తి మునయుః సుఖమ్.

౮౧

గీ॥ కోరికెలుదీర్చ నర్కసఖుండువోలె
దేశికునివలె తత్వోపదేశమందు
భటునివలె నని విత్తసంపాదనమున
సచివుడునువలె ధర్మము సాయపడును.

౮౨

గీ॥ భువిని వృక్షంబులును దివంబునను నీడ
భువిని కూపంబులును దివంబున జలంబు
నవనిసురు లెద్ది భూమిపై ననుభవింతు
దానిఁగల మిచ్చెదరు దేశతలు దివమున.

౮౩

గీ॥ బయలువడి ధర్మ మరటిదుంపయునువోలె
నంకురింపంగఁబో దొకయప్పు జేని
పనసమూలంబువలె కప్పబడిన దగుచు
బరిణతము సుందరము నైన ఫలము నీను.

౮౪

గీ॥ ప్రబలకష్టాఽరితంబు ధర్మము సమస్త
మైహికసుఖానుభవముచే సంతరించు
గాన తద్ధర్మరక్షాప్రకాష్టబుద్ధి
నిచ్చినేయరు మాను లైహికసుఖంబు.

౮౫

౮౫

సంపాద్యతాం వా యత్నేన
యద్వా విక్రీయతా మయమ్
సవదా భుజ్యతాం వాన్యై
ధమో భవతి నాన్యథా.

౮౬

అథావస్తః ప్రశస్యస్తే
నిష్ప్యస్తే తద్వివాక్యతాః
ఆగమేష్వపి చేదేవ
మద్భుతం కిం శరీరిషు.

౮౭

అథోఽవ్యధేన చేత్సాధ్యః
కా వార్తా ధమకామయోః
అథాః సవజగన్ముల
మనధోఽధవిపర్యయః

౮౮

కమజ్ఞానం చ మోక్షాయ
కమణ్యధోఽధికారితా
అతో ధేనైవ కైవల్యం
న కైవల్యేన లభ్యతే.

౮౯

౮౫

గీ॥ చిరము యత్నంబుచేత నారంభ నైన
నితరజనముల కొడి విక్రయింప నైన
చెలఁగి పరు లెంతపెల్లు భుజింప నైన
దఱుగదు నశింపబోవదు ధర్మ మెపుడు.

౮౬

గీ॥ అర్థవత్సంబ కడుఁ బ్రశంసార్హ మర్థ
హీనతయె సర్వదా నింద్య మిలఁ దలంప
నాగమములందె యిట్లుండ నైన నింకఁ
గలుగు నెద్దివచ్చింప దేహులను గూర్చి.

౮౭

గీ॥ అర్థమున నర్థమే సాధ్యమగుచు నుండ
ధర్మకామంబులనుగూర్చి తడవ నేల
ధాత్రికంతకు మూల మర్థఁబునూ వె
తద్విపర్యయమున ననర్థములు మూఁడు.

౮౮

గీ॥ కర్మమును జ్ఞాన మనెడు మార్గద్వయంబు
కలదు మోక్షంబునొందఁ దత్కర్మమునకు
ధనము ముఖ్యంబు కావున ధనమునందు
కలదు మోక్షంబు లేదు మోక్షమున ధనము.

౮౯

౮౯

కథమథం నిషేధన్తు
శ్రుతయః స్మృతయోపి వా
యాసామేకం పదమపి
న చలత్యథాతో వినా.

౯౦

లక్ష్మీశ ఇతి గోవిందో
మేరుధన్వేతి శంకరః
హిరణ్యగర్భ ఇత్యేవ
బ్రహ్మసి బహుమన్యతే.

౯౧

ఊర్ధ్వం గచ్ఛన్తి యం త్యక్త్వా
యం గృహీత్వా పతత్యథః
తస్య గౌరవమథాస్య
తావత్తైవా నుమీయతామ్.

౯౨

దృష్టదోషోఽపి గాహాస్థ్యే
దూరదశితయా స్వయమ్
గాహాస్థ్య మేవ పరమం
మేనే నైయాయికో మునిః.

౯౩

౮౯

గీ॥ అర్థహీనంబుగా వేని యైన పద మొ
కండునేని చలింపఁ దెక్కడను నట్టి
శ్రుతులె యైనను స్మృతులసంతతులె యైన
నంచితార్థంబులను నిషేధించు నెట్లు.

౯౦

గీ॥ ఎలమి మధుసూదనుండు లక్ష్మీశుఁ డనుచు
ద్రవ్యంబకుం డారయఁగ మేరుధన్వి యనుచుఁ
గమలసంభూతుఁడు హిరణ్యగర్భుఁ డనుచుఁ
బొందుచున్నారు గౌరవంబును ధరితి.

౯౧

గీ॥ దేని సంత్యాగ ముత్తమస్థితినిఁగూర్చు
దేని సంగ్రహ మథమస్థితిని ఘటించుఁ
దలఁచ నాద్రవ్యపుం గొప్పతనము దాని
చేతనే మిక్కిలిగ నూహనేయవచ్చు.

౯౨

గీ॥ తనకుఁదా గౌతముఁడు దీర్ఘదర్శి యగుట
నఖిలదోషాన్వితంబు గార్హస్థ్య మనుచు
నరసికొనియును దుదకు గార్హస్థ్య మొక్కడె
మహిత మని యెంచె నాల్లాశ్రమములలోన.

గృహిణా యది లభ్యేత
గృహిణీ హృదయజ్ఞమా
సంసార ఇతి కో భార
స్తం సారమనుపశ్యత్

అహత్య చినుమః న్యౌగః
హవవగఃమపి క్రమోత్
అనుకూలే హి దాంపత్యే
ప్రతికూలే న కించన.

గృహిణీవృ త్తదోషేణ
గౌతమోత్యంతతాపితః
అతస్థే దుఃఖవిధ్వంసం
క్రైవల్యం పరమం నునిః

అపి యత్పరమం తత్త్వ
మథేన్దుకృతశేఖరమ్
తస్యాపి తావానానన్దః
కిమన్మజ్జననీం వినా.

౯౩

గీ॥ పరమహృదయంగమయుఁ బతిప్రాణ యైన
భార్య లభియించెనేక గృహపతికి మిగుల
సారత మానెకాని సంసార మెల్ల
భంగిని నొకప్పు డేనియు భార మగునె.

౯౪

గీ॥ అనయ మనుకూలదాంపత్య మైన యెడల
కృమముగాఁ బొందగల్గు స్వర్గమును మోక్ష
మది తలంపఁగ విపరీత మైన యేని
కలుగఁబోదు సుఖం బైహికమున నేని.

౯౫

గీ॥ తలఁప నర్థాంగి దుశ్చరితంబుచేతఁ
దాపితుం డయి మున్ను గౌతమతపస్వి
వ్యసనవిధ్వంసనంబె కైవల్య మనుచుఁ
గ్రమత నూహించి నిర్విచారముగ నుండె.

౯౬

గీ॥ చింతనేయంగ బాలేందుశేఖరుండు
పరమతత్వస్వరూపభాసురుడె యైన
సతియు నాతల్లి యైన పార్వతియెలేక
యతని కంతటి యానంద మబ్బుగలదె?

౯౭

నిస్తన్తి చ ప్రశంసన్తి
నిగమా యద్భూహశ్రమమ్
దామృత్యసామృత్యవైషమ్య
భేదా దేతద్వ్యవస్థితః.

౯౮

ఇంద్రియాణ్యనుపక్షేష్య
లభ్యం శ్రేయో గృహశ్రమే
అతస్తుయాశ్రమం ప్రాహు
రబాధన్యాయబాధితమ్.

౯౯

భుజ్యతే యత్సుఖం ధీరై
రప్రమత్తైర్గుహశ్రమే
స్వగస్తస్యాజ్ఞసంపూర్తి
రపవగోఽస్య నిత్యతా.

౧౦౦

ఉచ్చావచం జగన్దాస్య
మేకభైవ నిషేధతి
ప్రవిష్టమాత్మో నృపతిః
ప్రపంచమివ సుశ్రుతిః.

౯౭

గీ॥ ఒకట నిందించుఁ గొనియాడు నొక్కచోట
మొదలిమినుకులు గార్హస్థ్యమును గుఱించి
సామ్యవైషమ్యదాఁపత్యన్న వేశ
ములె తెలంపఁగఁ దద్యవస్థలకుఁ గతము.

౯౮

గీ॥ తలఁప గార్హస్థ్యమున శుభంబులను బొంద
శ్రమకుఁ బాల్సేయవలె నిందియముల నెల్ల
దాననే యెట్టిబాధావిధంబులేని
దనఘము తురీయ మాశ్రమఁ బండు బుధులు.

౯౯

చ॥ సిరముగ నప్రమత్తు లగుధీరులచేత గృహశ్రమంబు
నన్ ♦ వెరవుగ నేనుఖం బనుభవింపఁగ నయ్యెడు
దాని కంగవి ♦ స్ఫరణ మనేకభంగి కడముట్టుటయే
త్రిదివంబు తత్సుఖ ♦ స్ఫరణము శాశ్వతం బగుటెపో
యపవర్గము చింతసేయఁగన్.

౧౦౦

గీ॥ తీవ్ర మైన ప్రపంచదుస్థితిని వేద
మొకట నెట్లూచముట్టుగా నూడ్చివెచు
నట్లె రాజేంద్రుఁడు బ్రవిష్టుఁ డగుచునుండి
సకల మిహలోకదుస్థితి సమయఁజేయు.

న రాజానం వినా రాజ్యం
బలవత్స్వపి మన్త్రిషు
ప్రాణేష్వసత్సు కిం దేహ
శ్చిణ్డవాతేన ధాయతే.

నూతుః కించిత్పితుః కించి
దాచాయాత్కించదాప్యతే
సమ్యగ్విసీతాచ్ఛస్త్రీషు
సవార రాజ్ఞస్తు లభ్యతే.

చలన్తి సవమర్యాదా
శ్చలితే సతి పాధివే
పవతా అపి కమ్పన్తే
ప్రసక్తే కంపనే భువిః.

పత్న్యా మాజ్ఞల్యయోగేన
పత్యురాయుః ప్రవధతే
ప్రకృతీనాత్తు భాగ్యేన
పాధివః సుఖమేధతే.

౧౦౧

గీ॥ ఇత్యబలదర్పితులు మంతుఁ లెంద టున్న
రాజ్యసుస్థితి పొనఁగదు రాజులేక
చెలఁగి సుడిగాడ్పు లెంతవీచిననుగాని
ప్రాణవాయువులేక దేహంబు మనునె.

౧౦౨

గీ॥ తల్లిచేఁ గొంతయును గొంత తండ్రిచేతఁ
గొంత గురువరుచేతఁ జేకురుచు నుండు
శాస్త్రుఁగిక్ష్మితుఁ డైన భూబానిచేత
ననయమును సర్వధర్మంబులును లభించు.

౧౦౩

గీ॥ చటులభూకంప మొదవెడు సమయమందు
భూమిధరములు కంపముం బొందునటుల
భూరమణునుఁ డాత్మధర్మము మీఁతె నేని
సకల మిహలోకధర్మంబు నన్నగిల్లు.

౧౦౪

గీ॥ భార్యమాంగల్యయోగసంపదనుజేసి
భర్త కాయుఁప్రవృద్ధి చేపడెడునటుల
ప్రకృతిజనుల మహాభాగ్యవశముచేత
నవనిలలపతి సౌఖ్యంబు లందుచుండు.

సభారంజనము.

౧౦౫

నిమిత్తం శతకం సాగ్రం
నీలకంఠేన యజ్ఞనా
సభారంజనమేతేన
సాధయన్తు మనీషిణః.

సంపూర్ణము.

౧౦౫

గీ॥ చారుకవితాకళావేది సాంగవేది
యైన శ్రీ నీలకంఠమహాకవీంద్రు
చేత విరచిత మగు దీనిచేత బుధులు
కడగిఁ రంజింపఁజేతురుగాక సభలు.

౧౦౬

గీ॥ అమరభారతి నీలకంఠాఖ్యనుకవి
రచితశతకము శ్రీ సభారంజనమున
కాంద్ర మిది విబుధాగ్రణు తాననంగ
వ్రాసినాడను వేంకటరత్నకవిని.

౧౦౭

క॥ శ్రీ నీలకంఠమఘ వి
ద్యానిధి కృపకలిమి సహరహం బిది బుధసం
తానామోదాశ్రునరి
ద్వానీరం బగుచు జగతి వర్ధిలుగాతఁ.

గ ద్య

ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షలబ్ధసరసకవితా
ధురీణ హరితమునీంద్రగోత్రప్రవీత్ర మక్క
పాట్యస్వయాభీచంద్ర నాగమాంబా

౫౫

